

پژوهشی در عوامل گرایش به ازدواج سفید

محمدجواد حسن زاده^۱

Email:hasanzadehmohammad@rocketmail.com¹

چکیده:

ازدواج پدیده ایست که از دیرباز و از زمان پیدایش انسان بوده و تا امروز نیز ادامه داشته است بمانند که در این دوره از یک طرف دیگر تمایلی برای ازدواج وجود ندارد و سن ازدواج در حال افزایش است و از طرفی دیگر انواع و اقسام ازدواج ها به وجود آمده مثل ازدواج موقت، ازدواج صوری، ازدواج یومیه و ... و از طرفی میزان طلاق هم چه به صورت رسمی، چه به صورت عاطفی روبه افزایش است. این تحقیق، از روش آمیزه ای و به کمک اسناد نوشتاری و سامانه های رایانه ای و نرم افزارهای علمی و روش داده پردازی توصیفی و تحلیلی بهره برده است. و پژوهشی در عوامل گرایش به ازدواج سفید را مورد بررسی قرار می دهد.

کلید واژه: عوامل، گرایش، ازدواج سفید، ازدواج

---

۱. کارشناس ارشد روانشناسی، کارشناس ارشد سنجش و اندازه گیری (روانشنجه)، مدرس دانشگاه پیام نور، شازند، ایران.

مقدمه

همانطور که همه واقفیم این پدیده محصول انتقال از فرهنگ غرب به شرق بوده است. این رویه‌ی کشورهای غربی خصوصا فرانسه، آلمان، انگلستان و آمریکا است که زن و مرد پیش از تصمیم قطعی برای ازدواج، چند سالی را بدون هیچگونه ثبت سند رسمی، با هم زیر یک سقف زندگی می‌کنند.

گاه حتی بچه دار هم می‌شوند، و اما چند سال بعد اقدام به ازدواج رسمی می‌کنند. این رویه برای آن‌ها نسبتا جافتاده است. با فرهنگ خودشان همخوانی نسبی بیشتری دارد.

اما در درجه اول حقیقتا با اصل و ضمیر فرهنگ ما هیچ گونه همخوانی ندارد چه آنکه در ایران حتی افراد و خانواده‌هایی که کمتر مذهبی اند و دوست دارند خیلی باز و به عبارتی شبیه‌تر به غربی‌ها زندگی کنند هم معمولا اصول سنتی‌ای دارند که ته دلشان به آن‌ها پایبندند؛ لذا زوجی که تصمیم می‌گیرند اینگونه زندگی کنند ابتدا از سوی جامعه در فشار خواهند بود. در این تحقیق برآنیم تا به پژوهشی درعوامل گرایش به ازدواج سفید بپردازیم.

با وجود تعاریف مختلف درباره انسان کامل بسیاری از این تعاریفی که در حوزه‌های مختلف بررسی شده همچنان این سؤال باقی است که تحلیل و تعریف دقیق تر در اسلام چیست؟ در این مقاله درصدد هستیم که از پژوهشی درعوامل گرایش به ازدواج سفید بحث کنیم و ان شاء الله راه گشا برای بهتر فهمیدن این مفهوم و انسداد سوء استفاده کنندگان گردد.

درخصوص پژوهشی درعوامل گرایش به ازدواج سفید مقالات جداگانه‌ای نوشته شده که به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

مقاله «مطالعه تجربه زیسته افراد در مورد ازدواج سفید در ایران (مطالعه کیفی جوانان شهرستان گیلان)» اثر رضائی فر حدیثه در چکیده آمده است: ازدواج سفید یکی از شیوه‌های زندگی بدون ثبت ازدواج رسمی و قانونی است که در بین جوانان به گونه‌ای متفاوت مورد پذیرش قرار گرفته است. هدف این پژوهش مطالعه وضعیت ازدواج سفید در بین جوانان گیلانی که این سبک از زندگی را تجربه کرده‌اند، علل گرایش به این سبک از زندگی و پیامدهای آن می‌باشد. از روش مطالعه کیفی، پدیدار شناسی استفاده شده است. بنابراین زوجینی که تجربه این شیوه از زندگی

را داشته با استفاده از تکنیک نمونه گیری گلوله برفی به عنوان نمونه مورد بررسی انتخاب شدند و طی مصاحبه با ۱۵ نفر فرآیند جمع آوری داده ها متوقف گردید. نتایج تحقیق طی فرآیند کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته بندی و مفاهیم و مقولات استخراج گردید. نتایج تحقیق بیانگر اینکه ازدواج سفید در بین جوانان رواج یافته است. عواملی چون وضعیت اقتصادی، مشکلات مربوط به طلاق، کاهش کنترل والدین، نیازهای جنسی و عاطفی، جهانی شدن، فردگرایی، کم رنگ شدن اعتقادات دینی و دوستان نقش مهمی در گرایش به ازدواج سفید در بین جوانان داشته است. عدم پذیرش از سوی جامعه و خانواده، فقدان حمایت قانونی و داشتن رابطه پنهانی از جمله محدودیت های این شیوه زندگی می باشد .

دیگر مقاله « بررسی علل روانشناختی و جامعه شناسی گرایش به ازدواج سفید» نام دارد که نوشته ثریا چراغی است. در این مقاله آمده است: ازدواج سفید یکی از چالش های جدید و نوپدید جامعه ایران است. مهم ترین عوامل گرایش به این رابطه تغییرات فرهنگی جامعه ایران، مشکلات مالی جوانان، محک زدن رابطه، آشنایی بیشتر، عدم اعتقاد به ازدواج، سست شدن اعتقادات مذهبی، افزایش مردان تنها و زنان بیوه ناشی از طلاق، الگو برداری از ماهواره و رسانه های بیگانه که قبح این نوع رابطه را از بین می برند، توقعات بالای دختران، قطع وام ازدواج و هرگونه کمک مالی به پسران از سوی نهادهای مالی، متمایل شدن به مصرف مواد مخدر و ایجاد خلا روانی برای دختران و رهایی از هفت خوان ازدواج رسمی است. این ازدواج آسیب های اجتماعی و روانی زیادی برای جامعه، طرفین و خانواده آنان ایجاد می کند. مهم ترین آسیب ها عبارت اند از: کم شدن حس مسیولیت، تحمیل هزینه اضافی بر جامعه برای پرورش فرزندان این ارتباط، کم شدن اعتماد زوجین به یکدیگر، زیاد شدن احتمال طلاق، کم شدن شادی و نشاط زوجین، به خصوص زنان، کاهش فرزندآوری، کاهش شانس مادر شدن دختران، به خصوص برای دختران. در چند دهه اخیر الگوی روابط جنسی در جهان تغییرات فراوانی داشته و اکنون نیز جامعه ایران با تحولات چشم گیری در حوزه ارزش ها و باورهای جوانان روبه روست. تحقیقات نشان می دهند که رابطه جنسی پیش از ازدواج در ایران در حال افزایش است. یکی از گونه های جدید روابط پیش از ازدواج روابط مبتنی بر همخانگی؛ هم باشی است که در کلان شهرهایی چون تهران رو به افزایش است. هم خانگی زندگی مشترک دو شریک جنسی بدون ازدواج با یکدیگر است. این ارتباط، گرچه نام زیبایی دارد، اما دلالت بر یک رابطه نامشروع، غیرقانونی و دور از شانیک مسلمان و ایرانی با فرهنگ و آداب و رسوم دیرینه دارد؛ رابطه ای که ازدواج نیست و خارج از تعهدات یک ازدواج است.

در این دو مقاله به بحث عوامل گرایش به ازدواج سفید پرداخته شده است و سخنی هر چند کوتاه از عوامل گرایش به ازدواج سفید به میان آمده است. اما در این مقاله به تحلیل عوامل گرایش به ازدواج سفید می پردازیم.

۲. مفهوم شناسی

۱-۲. ازدواج

تعریف های متعددی برای واژه «ازدواج» ارائه شده است که برخی از آنها اشاره می شود:

با توجه به اختلافات فرهنگی، هر قوم و جامعه ای آداب و سنن ویژه ای در این امر دارد. ازدواج در لغت به معنای جفت شدن و جفت گرفتن و در اصطلاح علوم، به معنای تنظیم دو به دوی اشیا است.^۱

«ازدواج فرایندی است از کنش متقابل بین دو فرد، یک مرد و یک زن، که برخی شرایط قانونی را تحقق بخشیده اند و مراسمی برای برگزاری زناشویی خود برپا داشته اند و به طور کلی، عمل آنان مورد پذیرش قانون قرار گرفته و به آن ازدواج اطلاق شده است.»^۲

۲-۲. ازدواج سفید

۱. « لغت نامه دهخدا»، ذیل واژه «ازدواج».

۲. « دائرة المعارف علوم اجتماعی»، ص ۲۳.

در ایران گروهی می‌گویند مقصود از ازدواج سپید آن است که دوطرف بدون عقد نکاح اقدام به ازدواج و تشکیل زندگی مشترک می‌کنند. اما منابع فارسی زبان آلمان زندگی مشترک بدون ازدواج یا ازدواج سپید را پیش‌زمینه‌ای برای بسیاری از ازدواج‌های رسمی مطرح می‌کنند. همچنین ازدواج‌های ادیان دیگر بدون عقد نکاح اسلامی است یا نکاح عرفی اسلامی بدون ثبت دولتی انجام می‌شود.^۱

همچنین گروه دیگر در ایران آن را معادل هم‌باشی یا زندگی مشترک بدون ازدواج تعریف می‌کنند. (البته نه تعریف گسترده‌تر آن که به معنی هم‌زیستی است، بلکه تعریف محدود به زندگی مشترک زناشویی بدون ازدواج، که طرفین همدیگر را همسر و متعهد به یکدیگر نمی‌دانند).^۲

۳. علل گرایش به ازدواج سفید

در این قسمت به علل گرایش به ازدواج سفید پرداخته می‌شود:

۱-۳. اومانیسیم

فرهنگ مدرنیته غرب، عقد نکاح را که پیوندی مقدس بین دو زوج است، متزلزل کرد. ریشه فرو ریختن خانواده و ازدواج در فرهنگ مدرنیته را باید در اومانیسیم یعنی اصالت بشر و خودبنیادی او دانست که عبارت است از اصالت دادن به نفس امّاره در مقابل اصالت به بندگی خدا.

حال پس از دقت در روح و فرهنگ اومانیسیم که بشر را به جای خدا، ملاک همه خوبی‌ها و بدی‌ها می‌داند، بخواهد یا نخواهد روشن می‌شود که با وجود چنین نگرش و تفکری در فرد، حفظ خانواده آن هم خانواده‌ای که شرط بقایش عدم حاکمیت نفسانیات است، ممکن نیست. در واقع با این تفسیر می‌توان گفت هم‌باشی و هم‌خانگی بدون عقد نکاح که صرفاً برای ارضای نفسانیات فرد است ریشه در این تفکر دارد.

۱. عطا و لقای "ازدواج سفید"، مقایسه دو تجربه، ص ۶.

۲. «ازدواج سپید» چیست؟، ص ۱۰.

۳. ازدواج سفید؛ پیامدها و خطرات، ص ۵.

۲-۳. پذیرش آموزه های فمینیستی

پذیرش آموزه های فمینیستی از جمله بسترها و عوامل زمینه ساز گسترش ازدواج سفید در بین جوانان است. اندیشمندان فمینیست در دفاع از آزادی تا آن جا پیش می روند که ازدواج و تشکیل خانواده را به بردگی تشبیه می کنند و آن را تنها برده داری قانونی برمی شمارند. به همین خاطر فمینیسم های رادیکال آسان ترین راه رهایی از این بردگی را در نظریه زوج آزاد می دانند. نظریه زوج آزاد نوعی همزیستی مشترک بین زن و مرد است که بر مبنای آن هیچ مسؤلیت حقوقی برعهده طرفین نمی آید، بلکه فقط پاسخی به نیازهای جنسی است و غالباً نیازهای عاطفی را برآورده نمی سازد.

با این بیان می توان گفت عرفی سازی و ایجاد فرهنگ زندگی بدون تعهد اخلاقی و قانونی و نیز زندگی بدون ازدواج زن و مرد در کنار یکدیگر و همچنین روابط جنسی آزاد از جمله تحرکات دهه های اخیر دنیای غرب و جنبش های فمینیسم در جهت مشروعیت بخشی به ازدواج سفید است.

۳-۳. گسترش بی رویه روابط دختر و پسر و آزادی های جنسی

افزایش تحصیلات دختران و ورود آنان به عرصه های اجتماعی به تدریج، روابط دختر و پسر را آسان کرده است. رابطه ای که امروزه به راحتی با تلفن همراه و شبکه های اجتماعی میسر می شود و البته پنهان شدنی است. این خود یکی از عوامل زمینه ساز گسترش الگوی هم خانگی است. تحقیقات نشان می دهد افرادی که تجربه طولانی ای درباره ارتباط صمیمی با جنس مخالف داشته اند، تمایل بیشتری به این نوع الگوی ازدواج پیدا کرده اند.

همچنین می توان گفت عامل مهمی که در رواج الگوی هم خانگی دخالت دارد، آزادی بی سابقه روابط جنسی است که در دهه ۱۹۶۰م به وقوع پیوست و تأثیر چشمگیر آن در گسترش هم خانگی در دهه ۱۹۸۰م به این سو آشکار گردید.

۱. همان، ص ۵.

۲. همان، ص ۶.

در همین ارتباط باید کاهش کنترل والدین بر روابط آزاد و رفتارهای جنسی فرزندان را نیز مورد توجه قرار داد. جوانان امروز در غرب فرزندان سلفی هستند که در دهه ۱۹۶۰م جریان موسوم به انقلاب جنسی را به راه انداختند، یا در آن حضور داشتند و از این رو نسبت به نسل های پیشین، تمایل و نیز قدرت کمتری برای اعمال نظارت و کنترل فرزندان خود دارند.

۴-۳. آزمایش میزان همسانی و سازگاری

برخی از افرادی که به هم خانگی روی می آورند آن را به عنوان مقدمه ای برای ازدواج و یک دوره آزمایشی تلقی می کنند که آن ها را در کسب شناخت کافی از نگرش ها، رفتارها و خلق و خوی یکدیگر پیش از ازدواج یاری می کند. آن ها به اصطلاح می خواهند از نزدیک همسر آینده خود را تجربه کنند تا به صورت چشم و گوش بسته ازدواج نکنند.

این امر به دلیل نداشتن جنبه رسمی و قانونی، ازدواج سفید است. این الگو ضمن آنکه امکان ارضای غیر متعهدانه را فراهم می آورد، برای بسیاری از جوانان در حکم یک ازدواج آزمایشی است که در صورت بروز نشانه های ناسازگاری بین دو زوج یا حتی مشخص شدن تفاوت علقه های آنان، به آسانی می توان آن را به هم زد.

در ظاهر و ابتدا این گونه تصور می شود که دوره زندگی مشترک پیش از ازدواج، به زوج ها بینش عمیقی نسبت به سازگاری شان به یکدیگر خواهد داد. بدین ترتیب به آن ها کمک می کند که نسبت به موضوع ازدواج آگاهانه تصمیم گیری کنند؛ اما اکثر پژوهش هایی که در استرالیا و سایر کشورهای غربی، درباره این موضوع انجام شده نشانگر روندی کاملاً معکوس بود؛ یعنی ازدواج هایی که با زندگی مشترک غیر رسمی همراه بوده، اغلب در مقایسه با ازدواج های رسمی و دائم عمر کوتاهی داشته است.

زیرا روابط و هم خانگی های قبل از ازدواج، راه عقل را مسدود و چشم واقع بین انسان را کور می کند و اجازه نمی دهد تا تصمیمی صحیح و پیراسته از اشتباه گرفته شود. در واقع این نوع انتخاب ها در فضایی آکنده از

۱. همان، ص ۷.

۲. ازدواج سفید (همزیستی بدون تقدس و تعهد)، ص ۸.

احساسات و عواطف انجام می‌گیرد و به دلیل نبود شناخت عمیق و غیرواقع بینانه، زندگی مشترک را تلخ و آینده را تیره و تار می‌سازد.

۳-۵. گسترش سکونت انفرادی

یکی از رویدادهایی که به عنوان نتیجه ناخواسته زندگی مجردی به شمار می‌رود، پدیده هم‌خانگی است.

گسترش سکونت در منازل انفرادی به دلایل تحصیلی، شغلی و همچنین مدارای بیشتر مالکان خانه‌های استیجاری در خصوص اسکان زوج‌های هم‌خانه در مقایسه با دهه‌های گذشته، یکی از بسترهای جدی‌گرایش افراد به ازدواج سفید به شمار می‌رود.^۲

۳-۶. عدم تعهد و مسئولیت‌پذیری

نهاد خانواده و ازدواج رسمی به خاطر اینکه توأم با مسئولیت‌پذیری است و تعهد جدی زوجین به یکدیگر را می‌طلبد و طبعاً آزادی آنان را محدود می‌کند، رفته رفته کمتر مورد استقبال جوانان امروزی قرار می‌گیرد.

در عوض ازدواج سفید چون نه الزاماً در جایی ثبت می‌شود و نه تعهد و مسئولیت مهمی را ایجاد می‌کند و همیشه و بدون هیچ دلیلی قابل به هم زدن است و همچنین اگر زن و مرد از هم سیر شوند می‌توانند زنان و مردان جذاب دیگری را تجربه کنند، محبوبیت بیشتری برای زنان و مردان به اصطلاح آزاد غربی پیدا کرده است.^۳

۳-۷. مشکلات مالی و اقتصادی

یکی از عواملی که به گزینش این نوع ازدواج‌ها دامن می‌زند مشکلات و شرایط بسیار دشوار اقتصادی است. بیکاری، تورم، ناامنی شغلی و دشواری‌های فراوان تأمین و مدیریت زندگی مشترک، جوانان را از تشکیل خانواده

۱. همان، ص ۹.

۲. علل گرایش به ازدواج سفید، ص ۱۵.

۳. ازدواج سفید؛ پیامدها و خطرات، ص ۹.

ناامید می‌کند. زیرا لازمه ازدواج، داشتن استقلال اقتصادی و ثبات شغلی است؛ امری که امروزه هیچ اطمینانی به آن نیست.

به همین دلیل سن ازدواج هر روز در جامعه بالاتر می‌رود. این بدین معناست که جوانان در سن ازدواج، شرایط ازدواج را نداشته و فاصله بین بلوغ جنسی و اقتصادی آن‌ها زیاد می‌شود. در نتیجه زمینه‌های شکل‌گیری رفتارهای جنسی نامتعارف و پیدایش پدیده هم‌خانگی فراهم می‌شود. همچنین ازدواج سفید، مراسم و آیین‌های ازدواج رسمی و هزینه‌های هنگفت جهیزیه و عقد و عروسی را ندارد و قرار نیست که پسر مخارج دو نفر را به عهده بگیرد، آن‌هم در شرایطی که فقط می‌تواند خرج خودش را تأمین کند. بنابراین دو نفری به اندازه استطاعت مالی که دارند هر کدام به تنهایی خودشان را تأمین می‌کنند. در نتیجه ممکن است به این شیوه مشکلشان را حل کنند و با هم شروع به زندگی کنند.

۸-۳. الگوبرداری از رسانه‌های نوین غربی

وسایل ارتباط جمعی از قبیل ماهواره، اینترنت، تلفن همراه، چت، اس ام اس و... در مقیاس جهانی در پیدایش تغییرات اجتماعی و فرهنگی تأثیر و نقش بسیار زیادی دارند. رسانه‌های ارتباطی با سست کردن ارزش‌های پیشین و درونی سازی ارزش‌های نوین در فرد، او را آماده انجام رفتارهای جدید می‌کنند.

وسایل ارتباطی نوین، آن‌چنان به آرامی روابط اجتماعی را تغییر داده‌اند که بسیاری از افراد این تغییرات و منشأ رسانه‌ای آن‌را در نمی‌یابند و صرفاً آن‌را تغییراتی عادی در زندگی روزمره می‌دانند؛ اما باید دانست که

۱. ازدواج سفید (همزیستی بدون تقدس و تعهد)، ص ۱۱.

۲. همان، ص ۱۲.

سبک زندگی در حال تغییر است؛ ماهواره با تنوع و تعدد شبکه هایش افراد را در دهکده جهانی با فرهنگ واحدی کنترل می کند و آموزش پنهان می دهد؛ آموزشی که نتیجه آن تغییر سبک زندگی و رفتاری در جهت یکسان سازی فرهنگی مطابق با ارزش های سرمایه داری است.

در این راستا باید گفت یکی از الگوهایی که ماهواره برای مخاطبان خویش در نظر می گیرد، تبلیغ آزادی های نامحدود و زندگی مشترک بدون ازدواج یا وصلت آزاد است که عملاً نوعی ازدواج بدون پیوندهای قانونی و شرعی است و این سبک را آسان ترین روش، بدون تحمل تکالیف ازدواج و خانه داری به صورت رسمی تبلیغ می کند.^۱

با این بیان انتخاب این نوع الگوی ازدواج در واقع به کارگیری شیوه دشمنان اسلام است که عامل آن هم دشمن انبیا واقع می شود. در بحث گرایش جوانان به ازدواج سفید، می توان به عوامل دیگری چون لیبرالیسم اخلاقی، افزایش طلاق، سست شدن اعتقادات مذهبی، شکاف نسلی بین والدین و فرزندان، گسست عاطفی و... اشاره کرد.

نتایج

مکتب اخلاقی اسلام نیز با نظر به اهمیت معرفی شاخصه های ازدواج سالم در نیل دادن افراد به سمت فضائل اخلاقی، با معرفی اسوه هایی به عنوان نمونه های عینی انسان کامل و اسوه های عملی اخلاق، معیارها و شاخصه های یک ازدواج سالم را در اختیار پیروان خویش قرار داده است. در این تحقیق به پژوهشی در عوامل گرایش به ازدواج سفید پرداختیم.

عوامل گرایش به ازدواج سفید عبارتند از:

۱. علل گرایش به ازدواج سفید، ص ۱۶.

۲. همان، ص ۱۲.

الف) اومانیسیم

ب) پذیرش آموزه های فمینیستی

ج) گسترش بی روبه روابط دختر و پسر و آزادی های جنسی

د) آزمایش میزان همسانی و سازگاری

هـ) گسترش سکونت انفرادی

و) عدم تعهد و مسئولیت پذیری

ز) مشکلات مالی و اقتصادی

ح) الگوبرداری از رسانه های نوین غربی.

منابع

❖ قرآن مجید.

۱. تعدادی از نویسندگان، «علل گرایش به ازدواج سفید»، پایگاه حوزه، ۱۳۹۸/۰۴/۲۰.
۲. جمعی از روانشناسان، «ازدواج سفید» چیست؟، پایگاه مجله پزشکی دکتر سلام، ۱۳۹۶/۰۵/۲۶.
۳. جمعی از محققان، «ازدواج سفید (همزیستی بدون تقدس و تعهد)»، پایگاه حوزه، ۱۳۹۹/۰۳/۲۹.
۴. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۵. رحمت آبادی، اعظم؛ کاریزی، الهام، ازدواج سفید؛ پیامدها و خطرات، نشریه میراث طاها، شماره ۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۶.
۶. ساروخانی، باقر، دائرة المعارف علوم اجتماعی، تهران، کیهان، ۱۳۷۰.
۷. گروهی از روانشناسان، «عطا و لقای "ازدواج سفید"، مقایسه دو تجربه»، پایگاه روانشناسی، ۱۳۹۳/۰۳/۲۵.
۸. گنج خانلو، سکینه، مروراید ازدواج در صدف اسلام، کرج، ۱۳۹۹.